

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Geworden uit een vrouw, geworden onder de wet

(Gal. 4 : 4b)

Op veel manieren kan het feit van Christus' geboorte in Bethlehem belicht worden.

Wie vraagt naar het doel van de vlees-wording van het Woord kan in de bijbel antwoorden vinden:

Hij kwam om mensen te redden uit "banden van de dood". Hij kwam om te zoeken en zalig te maken wat verloren was. Hij kwam om ons, die arm waren, rijk te maken. Hij kwam om te roepen uit de duisternis tot het licht.

Maar de héle rijkdom van wat God ons in Bethlehem gaf is niet in enkele zinnen uit te drukken.

In de brief aan de Galaten beziet Paulus het heilsfeit nog van een ander gezichtspunt uit.

"Maar toen de volheid des tijds gekomen was, heeft God zijn Zoon uitgezonden, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet..."

Midden in een stuk, dat handelt over het kinderen-van-God-zijn, staat deze machtige zin. De vraag kan opkomen: Was het nodig en zo ja waarom was het nodig dat de gemeente in Galatië, een landstreek in Klein-Azië, herinnerd werd aan dat toch ook daar al lang bekende feit?

De apostel beschrijft hoe de Galaten uit de slavernij verlost werden. Zoals het Oude Testament eindeloos herinnert aan de verlossing uit Egypte, zo wordt het Nieuwe Testament niet moe ons de bevrijding door Christus in te scherpen.

Dat doet Paulus hier. Toen hij in Galatië het evangelie van Jezus Christus kwam preken, waren zij allen slaven. Onderworpen aan de elementen der wereld (vs. 3). Onmondigen.

Voorzover zij uit het heidendom kwamen, waren ze slaaf van de natuur, onderworpen aan de krachten en machten, die in de schepping openbaar komen en die het mensenleven beheersen. Onderworpen aan de wereldgeesten, aan het ABC der wereld.

Heidenen menen wel, dat ze vrije mensen zijn, maar ze waren en zijn dat niet. Ze kunnen niet loskomen van de elementen der wereld. Ze blijven gebonden aan de natuur.

In de natuur, in de schepping om hen heen hebben de mensen ontdekt de processen van groeien en versterven, van leven en dood, van vruchtbaarheid en steriel-zijn, van moederschap en doodstrijd.

Dat waren de machten waar ze niet onder uit kwamen.

Ze vreesden het geheim der geboorten en vereerden de "goden" der vruchtbaarheid. Bovendien kenden ze als een blijvende werkelijkheid, dat allen ten dode gedoemd zijn.

Ook in de heidenwereld was bekend, wat de leraar van Israël op zijn wijze zegt in het Spreukenboek:

De bloedzuiger heeft twee dochters:
geef, geef!

Deze drie zijn onverzadelijk,

vier zeggen nooit: Het is genoeg:
het dodenrijk en de onvruchtbare

de aarde, die nooit van water schoot,
verzadigd wordt,
en het vuur, dat nooit zegt:
het is genoeg!

(Spr. 30 : 15, 16)

Tussen die machten, dat abc van het leven, bewoog zich het bestaan van de heidenen, voordat ze Christus hadden leren kennen.

Tussen wieg en graf. Dat was het éérste en het láátste: meer wisten ze niet. Daar buiten hadden ze niets te hopen, daarboven was alles donker.

En het zijn ook onwrikbare feiten: feiten, waar een mens niets aan doen kan, waar je machteloos tegenover staat, die het leven beheersen.

Dat is de éne dienstbaarheid, waarvan Paulus spreekt.

Hij kent ook nog een andere: de Joodse dienstbaarheid.

Maar: het volk van Abraham weet toch waar de krachten van het leven vandaan komen? Israël weet toch dat er een God des levens is? En de Israëlieten mogen toch in leven en sterven zien op Hem, die beide in zijn handen heeft?

Zeker. En toch, zegt de apostel: ook zij waren dienstbaar aan de eerste beginselen der wereld. Ze waren "opgesloten onder bewaking van de wet" (3 : 23). En die wet hebben ze gezien als een menselijke mogelijkheid tot hun God te naderen. Maar wèrkelijke gerechtigheid en wèrkelijke verlossing kwam er niet. Ze bleven slaaf.

En zie: in Christus, door Paulus verkondigd, was gekomen verlossing, vrijheid, zonschap, mondigheid.

Maar nu kwamen er mensen bij de Galaten, die de noodzaak van de onderhouding van de Mozaïsche wet stelden. Echte christenen zouden de gelovigen daar niet zijn, als ze niet allerlei wetsbepalingen onderhielden: als ze zich niet lieten besnijden, als ze niet allerlei feestdagen en sabbatten onderhielden, als ze bij het eten geen rekening hielden met Mozes.

Wèl naar Christus, maar via Mozes.

Wèl bij God horen, maar dan op Joodse wijze. En dat zag Paulus nu als een hardnekkig verzet tegen het evangelie van Christus.

Dat is nieuwe slavernij, dat is teruggaan naar de arme en zwakke elementen, naar het abc der wereld.

Er zijn dus twee mogelijkheden: een joodse en een heidense; beide betekenen alleen maar slavernij. En dat had God nu eeuwen lang aangezien. Hij heeft zijn volk Israël gezien, offerend, zwoegend, torsend aan het juk, alleen om de schuld nog zwaarder te maken. Hij zag hen gebukt gaan onder een juk, dat ze niet konden dragen.

Hij zag dat de heiden niet los kon komen van het abc van het leven: hij werd geboren

om te sterven. De machten beheersten hem. Toen vond God het tijd: het moment!

Slaven worden geroepen en gebracht tot het kindschap. Ze worden gebracht tot mondigheid door het éne evangelie, voor jood en heiden beide. In de volheid van de tijd heeft God zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet.

Geworden uit een vrouw.

We denken weer aan die elementen der wereld. De heiden kon niet anders dan zich onderwerpen aan de bindingen die met het natuurlijk leven gegeven zijn: geboren worden, bestaan, sterven.

Jezus Christus is geworden uit een vrouw. Onze Heiland heeft een moeder gehad. Net als wij allen. Een moeder-hebben betekent verbonden te zijn aan de krachten van dit leven. Door middel van onze moeder kregen we het leven. Maar we konden aan haar niet verbonden blijven. We moesten alleen verder. Verder tot het einde: het is de mens gezet eenmaal te sterven.

Ja, want neergelegd worden in een wieg door de zorgende handen van moeder betekent ook: eens, vroeger of later, neergelegd worden in een donker graf.

Die beide hangen samen: de bloedzuiger heeft twee dochters: geef, geef! Ze zeggen niet: het is genoeg.

Zo volkomen is onze Verlosser één van ons geworden. Ook geworden uit een vrouw. Als wij. Maar van Hem alléén kan gezegd worden: zijn Vader was God zèlf, de HERE van leven en dood.

Christus heeft die fatale binding doorbroken, ons verlost van het abc van het leven: Hij schoof vasthield onder mijn wieg en de diepste schrik van het graf nam Hij weg.

Niet de wieg, noch het graf hebben in deze wereld het laatste woord, niet het water van de zondvloed, noch het vuur van het laatste gericht, maar Hij, mijn Heer en mijn God.

Geworden onder de wet.

Samen met het oude volk heeft Hij Zich gebogen onder Mozes, onder de dienstbaarheid.

Op de achtste dag werd Hij besneden (Luc. 2 : 21). En toen de dagen der reiniging naar de wet van Mozes vervuld waren, werd Hij gebracht onder de wet. Elke eerstgeborene moest heilig heten voor de HERE. Geofferd werd voor Hem. (Luc. 2 : 22, 39). Geworden onder de wet. De vloek der wet werd aan Hem vastgehecht, toen de wet Hem, die slaaf van allen, in de dood dreef. De dood van het kruis.

Hij stond onder de wet, maar weer: Hij stond er als de grote Andere, de Enige, die het oordeel, de toorn aanneemt en wegdraagt.

Zo zijn allen, die onder de wet waren, losgekocht.

Bij de kribbe van Christus en straks bij zijn kruis zullen ze altijd weer moeten samenkomen: Jood en heiden, de gemeente van bevrijden-uit-dienstbaarheid, de schare van verlostes slaven: verlost van het slavenjuk van de elementen der wereld, bevrijd van het juk der wet tot het kindschap, tot de mondigheid.

En het feit van Christus' geboorte herdenken betekent vandaag: de bevrijding uit deze slavernij vieren.

Bevrijd zijn van "onze moeder": Hij is im-

mers geworden uit een vrouw. Bevrijd om voor altijd te zijn in de dingen des Vaders.

Losgekocht van onder de vloek der wet om vrij te zijn, zonen van God, levend in nieuwe gerechtigheid.

Gij werd, den mens tot heil, uit ene maagd geboren.

Gij hebt aan 't kruis voor ons de dood zijn macht ontnomen, zo baandet G' ons den weg om weer tot God te komen.

De bloedzuiger heeft twee dochters: geef,

geef! Ze worden in deze eeuw niet verzadigd: het graf en de gesloten moederschoot. Ze zeggen niet: het is genoeg.

Maar God heeft zijn Zoon gezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet.

En een zwaard ging door Maria's ziel. Hij riep het uit over alle wiegen en over alle graven en over alle bloedzuigers: Het is volbracht!

Wij hebben vrede!

Zwolle.

Z. G. v. O.

Kunst en Vrijheid

Het gaat erom dat we beseffen dat het woord van Paulus, dat in Christus de mens wordt vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods (Rom. 8 : 2), niet alleen waar is op de kansel, niet alleen uitkomt in theologische redeneringen, maar dat het waar is in de volle werkelijkheid van niet alleen ons leven, maar van heel de werkelijkheid en wereld waarin wij leven. Dat het ook waar is in het culturele leven. Ook in de artistieke activiteit, behorende tot de cultuur — en als activiteit vrucht van ons geloof, en voor zover we van stijl en traditie of van een school mogen spreken vrucht van de vruchten van het de creatieve voorgangers voortdrijvende geloof. Hier ligt de kern van hetgeen ik u zou willen zeggen. Ik sta daarin gelukkig niet alleen. Ik zou b.v. kunnen citeren wat Dr. Dippel kort geleden in Wending schreef:

„Waarom is de kerk zó als ze is? Omdat in de kerk dezelfde vanzelfsprekendheden, verzweven vooronderstellingen, onuitgesproken pseudo-mythen van cultureel en maatschappelijk gedrag gehuldigd worden als in de wereld. De kerk (kan) zich in nog zoveel christendommelijke kronkels wringen, — ze staat buiten haar noodzakelijke opdracht, wanneer ze weigert, in haar volstrekte weerloosheid, de cultuur, de politiek, de machten en de publieke opinie, zakelijk en geestelijk op te roepen tot — de enige vorm van revolutie die nog menselijk mogelijk en geoorloofd is: de bekering, de omkeer vanuit haar zekerheden, die ten dode voeren, nu de westerse mensheid bedreigd wordt door de produkten van haar eigen geest in handen van mensen die wedden op verkeerde zekerheden en gewoonten. . . . Wij moeten „leren” en dat betekent afscheid nemen van de vanzelfsprekendheden die maken dat we van maandag tot zaterdag bij groter zekerheden kunnen leven dan die we zondags belijden”.¹⁶⁾

Zijn die vrijheid en die slavernij van de wet van zonde en dood ook te zien, te ervaren in de „gewone” werkelijkheid? We richten daarbij het oog uit de aard der zaak naar onze eigen westerse wereld, want daarin hebben wij te leven!

Wat was de vrucht van de reformatie? Allereerst misschien wel de contrareformatie, de vernieuwing en zuivering in de Roomse kerk, als tegenstander der reformatie. Ook het humanisme heeft van de vruchten der reformatie geprofiteerd, en stond zeker niet los van de levensvernieuwing die het evangelie bracht, ook al meende het die vanuit de mens op te kunnen brengen.

Het humanisme was, hoezeer het ook naar de oudheid keek als een verloren paradijs, toch wezenlijk anders dan de oudheid. Nogmaals, wat betekende de reformatie? Levensvernieuwing, in zedelijk opzicht, in maatschappelijk opzicht, een opengooien van het leven en een doorbreken van middeleeuwse begrenzingsen. Vrijheid, in politiek opzicht — men denke aan onze 80-jarige oorlog. Vrijheid ook in artistiek opzicht — de kunst werd vrij van de kerk en van velerlei haar groei en mogelijkheden stuitende beperkingen. De hoge gemiddelde kwaliteit, de rijkdom van genres, de veelheid der artistieke mogelijkheden die ontdekt werden, we zouden het graag voor u breed willen uitmeten als het niet zo bekend was.

Genoeg zij nu dat in die tijd onze westerse cultuur gebouwd werd. Al valt zij te typeren als een vrucht van de vruchten van het geloof, dat wil niet zeggen dat zij volmaakt was. Ook toen was er het „ten dele”, en ook toen waren mensen zondig. Maar er ontstond een consensus, een algemene overeenstemming in inzicht in norm, moraliteit, verstaan van de werkelijkheid zoals

in de geschiedenis zelden of nooit getoond is. Een rijkdom, openheid, vrijheid, levensmogelijkheid die, juist omdat ze gegrondvest was in een ontsluiting van de ons door God in de schepping gegeven werkelijkheid en daardoor niets sectarisch of particuliers had, door allen met graagte werd geaccepteerd.

De wereld der contrareformatie echter kwam spoedig in de ban van het absolutisme en de vernieuwde inquisitie, waarmee zij de vrijheid volledig teniet deed. En het humanisme zocht naar diepere fundering van eigen uitgangspunt in het theoretisch werk van mensen als Descartes, om, vanaf het eind van de 17de eeuw, zich ook op te maken de wereld te hervormen. De Verlichting van de 18de eeuw, als humanistische culturele stroming, heeft maar al te weinig tegenstand ondervonden van een door mysticisme of traditionaliteit verzwakt christendom en van een innerlijk corrupt absolutisme dat de Roomse kerk samen met de vorst poogde te handhaven. Zij heeft de cultuur in een geheel nieuwe richting gedreven.

De culturele creatieve arbeid kwam voort uit de bewuste humanistische belijdenis van de mens die God niet nodig had. De culturele vruchten echter werden pas heel langzaam gerealiseerd. Daartoe moest de geweldige realiteit van de westerse cultuur zoals die gegroeid was in de voorafgaande eeuwen doorbroken worden, afgebroken. Het demasqué der waarden, de ontkrachting der consensus waarover we zojuist spraken, het wegwerpen van de volheid der werkelijkheidskennis kostte tijd.

Zoveel tijd dat dit proces nog steeds niet is voltooid. Al zien we, met name in kunst en filosofie, maar waarlijk niet alleen op die terreinen, steeds duidelijker de vruchten van de nieuwe levensrichting, waarin God is doodverklaard en de mens in eigen kracht een nieuwe wereld bouwen wil. Buñuel's film hebben we vandaag als voorbeeld daarvan gekozen.

Wat waren die vruchten van deze nieuwe levensinstelling, hoe was die nieuwe cultuur? En we vragen alleen maar naar het aspect der vrijheid, dat al allesomvattend genoeg is. Eerst werd, gedreven door het positivistisch wetenschaps-ideaal, de mens gelijk aan de natuur en het dier op zijn natuurwetmatig fungeren onderzocht. Voor deze wetenschap was er geen principiële onderscheid tussen deze. En zo werd de mens uiteindelijk gevangen in een gedetermineerdheid door een onontkoombare positivistische orde en de technocratie waarover reeds sinds het eind der vorige eeuw zoveel geschreven is.

De mens die echter mens bleef en zijn vrijheid poogde te handhaven streed ertegen, poogde eraan te ontsnappen. De moderne kunst in zijn extreme vormen is daarvan het getuigenis, terwijl de existentialistische wijsbegeerte deze menselijke situatie aan een grondige analyse heeft onderworpen. De vrijheid van de mens bestaat, zo riepen ze uit, buiten, boven, naast de technocratie. De mens is misschien niet meer dan een atoom, maar hij heeft weet van zijn zijn, van zijn Sein zum Tode, en daarin de mogelijkheid zijn geworpenheid te transcenderen. Deze mens had inderdaad vrijheid, welke hij gepassioneerd zocht en beleed. Maar het was maar een heel klein stukje vrijheid, een vrijheid verworven door het grootste deel van de werkelijkheid tot zinloosheid te verklaren. Een vrijheid overigens die geen vreugde brengt: de mens is ertoe veroordeeld, zegt Sartre. De aldus ontstane dialectiek, tussen natuur en vrijheid, waarin de mens gevangen is, is onmenselijk, en geen mens kan er in wezen vrede mee hebben. Daarom dat de

moderne mens steeds weer poogt eraan te ontsnappen, steeds poogt de echte volle menselijkheid te grijpen. Om altijd weer teruggeworpen te worden binnen de dialectiek van een absurde wereld die rot en slecht is of een vrijheid die nauwelijks vrijheid is. Van hieruit, vanuit deze ingewikkelde maar waarlijk niet alleen voor filosofen bestaande concrete situatie, kunnen we verstaan wat er aan de gang is in onze wereld: De moeiten die er zijn op cultureel terrein, op wetenschappelijk terrein, zelfs in het persoonlijke en gezinsleven van duizenden mensen.¹⁷⁾ Zo kunnen we ook de opstand van Buñuel en zijn geestverwanten verstaan: zij kunnen dit niet aanvaarden, maar weten geen uitweg. Menende wijs te zijn zijn zij dwaas geworden (Rom. 1), terwijl de vrijheid in wezen is ondergegaan in een fictie.

Hevig en gepassioneerd belijdt de moderne kunstenaar de vrijheid, en hij poogt haar te grijpen door wetteloos handelen, door alle normen te doorbreken, door de orde der dingen in de waagschaal te stellen. Maar het resultaat is een nog diepere onvrijheid. Zo zelfs dat velen zich afvragen of de kunst als zodanig niet verloren is gegaan. Ernstig werd mij meermalen gevraagd — en waarlijk niet alleen door verburgelijkte christenen — of niet alle moderne kunst der laatste decennia in wezen is als de kleren van de keizer uit het verhaal van Andersen.

Soms is men geneigd deze vraag bevestigend te beantwoorden, maar men zal er aan moeten toevoegen dat dan een nieuw probleem rijst: hoe komen mensen in zo'n onvrije situatie dat ze kunnen menen wel kleren te zien. Hoe zou men anders de verschrikking van moderne toneelstukken en van een film als de Andalusische Hond kunnen accepteren? Hoe komt anders het werk van een Raysse in het museum? Hoe we er ook over denken, onontkoombaar komen deze producten tot ons, als teken en vrucht van de moderne levenshouding.

We zijn ervan overtuigd dat kunst waarlijk pas kan bloeien vanuit en in vrijheid, en dat niet haat maar liefde haar levenswarmte en vreugdevolheid kan schenken. Hier nu, zo meen ik, kan het onze taak zijn, als christenen, om vanuit de vrijheid die ons geschonken is in de verlossing in Jezus Christus aan het werk te gaan. Schepend bezig te zijn. Zelf iets te bieden. Al te lang hebben we verwonderd, geërgerd, bewonderend soms de wereld in zijn activiteit gevolgd. We zullen de positieve resten die er nog zijn van echt werkelijkheidsbesef moeten opzoeken, moeten stimuleren en nieuw leven inblazen, we zullen nieuwe vormen zoeken die in onze wereld van nu zinvol en echt, levenswarm en vreugdevol zijn. We zullen ons niet moeten schamen christenen te zijn. Zo alleen kunnen we zoutend zout zijn, en zo alleen kunnen we, wie weet, de wereld waarin wij leven een dienst bewijzen.

Drie opmerkingen willen we hierbij maken. Ten eerste dat we niet mogen menen dat we dit in eigen kracht zullen kunnen doen. Ieder christendom dat meent zelf levensvernieuwend te kunnen zijn en niet begint het hoofd op te heffen tot de levende God, Hem smekende om hulp, zegen, kracht, geest en inzicht, is tot krachteloosheid gedoemd. Omdat het eigen uitgangspunt, eigen geloof al verloochend heeft. En omdat het de realiteit van Jezus' woord dat we los van Hem niets zinnigs of goeds kunnen doen (Joh. 15 : 5, 6) niet gezien hebben. Gebed is op zijn plaats, en ootmoed, en belijdenis van eigen zonde en ongelooft.

Ten tweede willen we met nadruk zeggen dat als we zo vragen om christelijke kunstactiviteit het niet gaat om een eigen sectarisch stijlje, een eigen zuiltje om in eigentijdse terminologie te spreken. Het gaat om kunst die ten volle kunst is, die uitgaat van de volle menselijkheid, die rekt met de volle realiteit waarin we leven en daarbij het werkelijkheidsbeeld niet verenigt tot natuur plus mens. Kunst die vreugde kent, en schoonheid, die op eigen wijze, kan loven en prijzen maar de ogen niet dichthoudt voor zonde en ellende. Kunst kortom die geboren wordt uit de vrijheid, de volle menselijke vrijheid zoals die ons geschonken is met en door de verlossing waarvan het evangelie op iedere pagina spreekt¹⁸⁾. Kunst als een vorm van spelen, zich verheugen voor Gods aangezicht (cf. Spreuken 8 : 30).

Ten derde: niemand behoeft zich enige illusie te maken dat de weg die we hier wijzen gemakkelijk zal zijn en over rozen zal gaan.

De wereld begeert namelijk wel de vrijheid — zij zijn immers ten volle mens — maar preferert veelal de duisternis boven het licht (Joh.

3 : 19), terwijl vijandschap, in ieder geval tegenstand, ons te wachten staat. Hier zouden we breed op kunnen ingaan, maar voor het moment moge een verwijzing naar 1 Petrus 3 genoeg zijn.

¹⁶⁾ geciteerd in Trouw van 2 April 1966.

¹⁷⁾ cf. J. P.A. Mekkes, Teken en Motief der creatuur, A'dam 1965; vergel. J. H. v. d. Berg, Leven in meervoud, Nijkerk 1963, en b.v. B. Friedan, The feminine Mystique, New York 1963.

¹⁸⁾ cf. M. Luther, Von der Freiheit eines Christenmenschen (orig. 1526).

H. R. Rookmaaker

„Kerkelijk Leven“

DE ZEISTER VERKLARING

De Zeister verklaring, in ons blad gepubliceerd in het nummer van 9 december l.l., heeft reactie opgeroepen bij ds. W. Reeskamp in de Groninger Kerkbode van 12 november j.l. (uitgave Jan Haan).

Het lijkt me de moeite waard op het artikel van ds. Reeskamp te reageren. Hij heeft bezwaren tegen de Zeister verklaring, omdat deze verklaring op zijn minst eenzijdig zou zijn, als het gaat over de oorzaken van de breuk in de veertiger jaren.

Hij citeert uit de verklaring van Zeist het volgende:

„Zij constateren, dat in de gespannen situatie van het toenmalig kerkelijk samenleven de voornaamste oorzaak van de breuk, die in 1944/45 ontstond, ligt in het feit, dat de generale synodes 1939/43 en 1943/44 en de haar volgende kerkeraden gebonden hebben aan leeruitspraken, die niet als duidelijk door God in Zijn Woord geboden geloofsinhouden konden worden beschouwd, en in het feit dat vele ambtsdragers, die deze binding niet als door God geboden konden aanvaarden, werden geschorst en afgezet. Zij spreken uit, dat de uit genoemde binding voortgevloeide tuchthandelingen daarom moeten herroepen worden. (Micha 6 : 8 en Zach. 8 : 16.)”

Ds. Reeskamp schrijft daarbij:

„Het is mij een raadsel hoe een gereformeerde kerkeraad (syn.) onder zo'n ongenueanceerde situatietekening zijn handtekening kan zetten.”

Ds. Reeskamp vindt deze situatietekening ongenueanceerd, omdat in de schuldanalyse niet verdisconteerd is o.a. dat de synodes bedoelden de belijdenis van het genadekarakter van het verbond te bewaren.

Verder maakt hij bezwaar dat ook elders in de Zeister verklaring niet gesproken is over de schuld aan vrijgemaakte zijde. En als ds. R. zelf die schuld dan wil aanwijzen, heeft hij het over groepsvorming en postenbezetting van onze kant in die tijd. Ds. Reeskamp schrijft letterlijk: „Is het waar, dat pas in en na de vrijmaking het geloof ontstond dat de Heer Jezus Christus een nieuw werk van kerkreformatie heeft ten uitvoer gelegd? Of was men daarvoor al bezig deze Reformatie voor te bereiden? In groepsvorming, posten bezetten etc. Was dat soms de reden dat menigeen vertrokken was voor men er erg in had? En dat men het zich vrijmaken van de binding zo makkelijk veranderde in: zich vrijmaken van het kerkverband? En dat het met dat zich vrijmaken van menselijke bindingen in die kerken zo heel erg tegenviel? Juist de gang van zaken na de vrijmaking maakt ons zo moeilijk om te geloven dat het alleen maar tegen bindingen ging, die dan „bovenbijbels” waren!”

Wat van dit alles te denken?

Ds. Reeskamp haalt de zaken door elkaar. Heel zijn redenerwijze is een typisch voorbeeld van onzindelijk denken. Laten we eens even aannemen dat er in die tijd door ons gedaan is aan postenbezetting e.d. Ik hoop er

straks nog wat van te zeggen. Maar nu wil ik er wel even van uitgaan. Is dát een reden om leeruitspraken te doen? Is dát een reden om aan leeruitspraken zulke vergaande consequenties te verbinden? Als broeder Jan of broeder Piet wat misdaan heeft in de vrijmaking en daarvoor, is daarmee de Vrijmaking dan veroordeeld? Immers neen.

Wij verwijten aan de gebonden kerken toch ook niet dat verschillende personen daarin toen zulk een slechte rol gespeeld hebben. Als de Zeister verklaring van schuld spreekt, dan gaat het niet over de schuld van die of gene, maar over wat de synodes deden. Wordt er over de brochure van Hepp gesproken? Wordt er over de houding van de collega's hoogleraren van Schilder en Greijdanus gesproken? Zelf herinner ik me diverse van zulke onaangenaamheden. Om er maar eens één te noemen: in een bepaalde situatie werden alle studenten in Kampen bij elkaar geroepen door de hoogleraren, minus Schilder en Greijdanus, in Zwolle. Toen daar alleen maar gezegd werd dat we het niet prettig vonden om Schilder en Greijdanus niet te kunnen horen, terwijl we wél naar hun bestrijders moesten luisteren, werd de voorzitter prof. K. Dijk bijzonder boos. Dreiging met schrappen uit het album van leerlingen was er direkt bij.

Maar als het nu gaat om heling van de geslagen breuk, dan gaat het om de officiële daden van de kerken. Daarover dient gesproken. Daarover heeft men in Zeist gesproken. En als — van weerskanten — er in het persoonlijke vlak verkeerde dingen gedaan zijn, dan behoeft dat in officiële samensprekingen niet ter sprake te komen. Wie nu nog persoonlijk schuld wil belijden, die ga, om met K.S. te spreken, naar zijn wijkouderling. Niemand behoeft voor ons op de knieën. Maar wat officieel is gedaan, mag ook wel officieel weggedaan worden. En anders vragen we niet. Daarom is de Zeister verklaring bepaald niet eenzijdig. We hadden niemand gebonden. Wij hebben toen niemand geschorst en afgezet. Het is voorwaar niet alles goud wat er blinkt bij ons, maar onze zaaksgerechtigheid tegenover mensen in deze staat wel vast.

De onzindelijke wijze van denken bij ds. Reeskamp blijkt ook heel duidelijk uit het feit dat hij uit de geschiedenis van de Vrijgemaakte kerken na de Vrijmaking een argument meent te kunnen ontleen tegen de daad van Vrijmaking. De lezers van Opbouw weten dat ik van mening ben, dat die geschiedenis van de kerken na de Vrijmaking in veel opzichten niet zo best is. Maar dat is uiteraard geen argument tegen de daad van Vrijmaking. De modder op het kleed van een ander wast je eigen handen niet schoon. Zo hanteert ds. Reeskamp onze geschiedenis. Maar die geschiedenis was er nog niet in de veertiger jaren. Die kan daarom ook niet als argument gebruikt worden tegen de Vrijmaking. In de Zeister verklaring wordt terecht

wel gesproken over de noodzaak om de ontwikkeling, die zich in beide kerkengroepen heeft voorgedaan, te bespreken. We hebben zo over en weer wel het een en ander tegen elkaar ook over de tijd na 44/45. Dat wordt in die verklaring dan ook niet verzwegen. Maar het is onlogisch om dat in stelling te brengen als het gaat over wat er in concreto door synodes gedaan werd in die tijd.

Was er groepsvorming aan onze kant? Het lijkt me van wel. Wat het ongeoorloofd? Ik meen van niet! Het was immers geen revolutionaire groepsvorming. Het was groepsvorming voor een goede zaak. Noodgedwongen. Ik heb in die tijd wel meegedaan aan groepsvorming. Ik herinner me een actie om Veenhof benoemd te krijgen als raadsman van de J.V.-bond. Ik heb daarvoor nogal wat gereisd. Ik ben o.a. naar Holwerda geweest om hem te vragen niet te bewilligen in een candidatuur voor dezelfde functie. Als ik me goed herinner is het toen gelukt om Veenhof als raadsman gekozen te krijgen. Ds. Reeskamp zal zo iets wel bedoelen met groepsvorming. Dat was het ook wel. Maar goed en noodzakelijk. Opdat de wind der vernieuwing, die in de dertiger jaren was gaan waaien, zou doorwaaien. Het was geen zaak van reformatie voorbereiden, zoals ds. Reeskamp meent, maar wel een zaak van aanwezig reformato-ri- sch denken, herkennen en erkennen. Daarvoor waren we ijverig en actief. Op de heren van de gevestigde posities maakte dat natuurlijk een nare indruk. Dat begrijp ik. Dat begreep ik toen al wel. Heel de klacht van ds. Reeskamp is niet anders dan de klacht van de kerkvorst, die nog verbaasd is over de brutaliteit van kerkleden, die ook menen ergens voor te mogen strijden.

En één ding is in alle oprechtheid te verklaren: we hebben niet aangestuurd op een kerkscheur. Integendeel. Het was de grote angst die ons beheerste. We hebben ook het vuur uit onze sloffen gelopen om dat te voorkomen. We hebben gebeden, gesmeekt, gewaarschuwd. Maar men ging door!

Misschien heeft ds. Reeskamp wél gelijk, als hij stelt dat vrijmaking van binding aan bepaalde besluiten te makkelijk is geworden vrijmaking van het kerkverband. Maar was het kerkverband deed als je je vrijmaakte van een binding, maakt het voorbeeld van de kerk van Bergschenhoek wel duidelijk.

Ds. Reeskamp neemt de goede bedoelingen aan bij de Vrijgemaakten. Maar voegt hij eraan toe: „Maar met goede bedoelingen is men niet geëxcuseerd”. Hij heeft gelijk. Ik voor mij heb ook nooit getwijfeld aan de goede bedoelingen van de synodes. Maar daarmee is hun doen niet geëxcuseerd. Daarom was de Zeister verklaring juist, die niet sprak over de bedoelingen.

Amelink

Kinderen in verstand en boosheid

(Een vraag van een lezer)

Wie is toch de schrijver van „Kinderen in verstand en boosheid”, waarover u laatst in „Opbouw” schreef, vraagt een lezer uit New Jersey. Gelukkig dat ik een uitvoerig antwoord op deze vraag wel niet geven, maar dan toch doorgeven. De heer J. Werkman uit Kampen, die zich al enige jaren intensief bezig houdt met de studie van leven en werk van de dichter Willem de Mérode, heeft in 1965 enige artikelen over deze dichter gepubliceerd in het maandblad „Groningen”. In het eerste artikel schrijft de heer Werkman uitvoerig over de broer van De Mérode nl. Pieter Keuning. De heer Werkman machtigde mij dát deel van zijn artikel, dat over de

schrijver van „Kinderen in verstand en boosheid” gaat, aan de lezers van „Opbouw” door te geven. Hartelijk dank voor deze bereidwilligheid.

Pieter Keuning zal bij de Groningers beter bekend zijn dan de andere broers. Hij publiceerde immers „Kinderen in verstand en in boosheid”, het boek dat als een bom insloeg in de Spijkster gemeenschap.

Pieter was vijf jaar ouder dan Willem. In tegenstelling tot zijn broers hield hij ervan met de dorpsjongens om te gaan. Hij kwam zodoende vaak bij de boeren en de arbeiders en had er zijn oren en ogen wijd open. Het gevolg van al die visites en de hem vertelde verhalen was het „Spiekster bouk”, zoals men

op het Hogeland "Kinderen in verstand en in boosheid" algemeen noemt.

"Van menschen uit Groningerland" is de ondertitel. De dialogen zijn in het Gronings geschreven, de overige tekst in het Nederlands. Toen het in de twintiger jaren verscheen wekte het een storm van reacties op het Hogeland. Verscheidene boeren van Spijk waren enorm in hun wiek geschoten. Pieter Keuning had immers onverbloemd de verhouding getekend tussen boer en arbeider, die vaak meer dan schandalig was. De arme arbeiders waren de slaven van de rijke boeren. "Ik bin 'n boer, 'n dikke boer. Doar is gain ain zo'n dikke", was het refrein dat Pieter Keuning een van hen in de mond legde. Hij wilde met zijn boek o.a. een stuk sociaal onrecht aan de kaak stellen. Dat vond hij zijn christenplicht. Hij wilde ook in dit opzicht een christelijk auteur zijn. Dat is hem gelukt.

Welke de sociale gevolgen zijn geweest van dit boek is moeilijk te zeggen. Het zou de moeite waard zijn dat daar eens een aparte studie aan gewijd werd, terwijl dan meteen "Wahrheit und Dichtung" in het boek gescheiden zouden kunnen worden. In dat onderzoek zouden dan ook de andere "Groningse" werken van Pieter Keuning betrokken moeten worden, zoals "De kracht van hunne kracht" en "Arbaidersmensken".

Ons Gymnoasiast

Als bijzonderheid over het "Spiekster bouk" mag het volgende nog dienen: Een van de boeren van "Oldencate", zoals Spijk in het boek genoemd wordt, voelde zich door een verhaal zeer beledigd. Hij heeft alles gedaan om Pieter Keuning gerechtelijk te vervolgen. Toen dat niet lukte heeft hij het betreffende verhaal "Ons Gymnoasiast" uit het boek weggekocht. Het ging nl. zo goed, dat er al spoedig meer drukken verschenen, zonder het gewraakte verhaal dus.

Maar toen er een vijfde, nu geïllustreerde, druk verscheen, was "Ons Gymnoasiast" weer present. Blijkbaar was de afkoopsom voor slechts enkele drukken voldoende geweest.

Figuren als Tamme Maathuis, Olle Siert, boer Dijinga, dominee Veldhuis en de schoenmakers Pijpstra en Larkens zijn nóg bekend in Groningerland, om niet te spreken van het ontroerende verhaal over "Japie's Sint-Maarten". In de sfeer die getekend wordt in "Kinderen in verstand en in boosheid" groeide ook Willem op. In zijn poëzie komt later af en toe iets om de hoek kijken van wat hij op dit gebied in zijn jeugd meebeleefde. Over de boer zegt hij:

"Heerschen en kindren hebben
was hun doel
Als zij berekend 't huwelijk
begingen."

Toch weerklinkt alles wat hij in Groningen aan sociaal onrecht zag slechts zelden in zijn werk. Hij was er, ook door eigen moeiten en verdrietelijkheden, te egocentrisch voor. Wat beslist niet zeggen wil dat hij niets voor een ander over had. Integendeel. Ik hoop daar later nog op in te gaan.

Lof en blaam voor broer Willem

Pieter Keuning werd een van de wegbereiders van het poëtische pad van zijn broer. In het weekblad "Onze Vacatures" behandelde hij verschillende protestant-christelijke dichters. De artikelen werden later gebundeld in "Litteratuur en Leven". Naast Geerten Gossaert, Jacqueline van der Waals en Seerp Anema werd ook Willem de Mérode uitvoerig behandeld. Daardoor werd zijn werk bekend. Hij had toen alleen nog maar zijn eerste bundel "Gestalten en Stemmingen" gepubliceerd en, onder pseudoniem Joost van Keppel, een bundeltje poëtisch proza "Aanroepingen".

Zo'n beginnend dichter kon wel enige steun gebruiken. Pieter verrichtte die broederdienst, met succes. Maar hij gaf Willem er ook ongezoeten van langs als iets hem niet zinde. Zoiets was b.v. de sterke invloed van Gossaert op de verzen van zijn broer: "Zoals van zelf spreekt, vertonen deze verzen al de

fouten van Geerten Gossaert veel sterker als zijn deugden; 't is de gewone geschiedenis van meester en leerling. Die verzen zijn in de grond onwaar; ze zijn niet doorleefd". "Gelogen, Willem de Mérode, gelogen. Van uw prachtig vers blijft niets over, want het is onwaar van het begin tot het einde...".

Maar als Willem het in Pieters ogen goed doet is de lof ook uitbundig. Over het vers "De Antichrist" schrijft hij b.v.: "Ja al zou Willem de Mérode nooit meer een vers schrijven, dan nog zou hij door dit éene gedicht den naam van dichter voor zich opeischen".

En zijn oordeel over "Op den toren" liegt er ook niet om: "Zie zoo'n vers zou Gossaert nu nooit kunnen maken".

Dit laatste vers is nauw verbonden met het Gronings landschap en zal daarom in een volgend artikel nog eens de aandacht komen vragen.

Uitgevers

Pieter Keuning associeerde zich later met de heer J. E. Bosch J. Bzn. uit Nijverdāl, het dorp van zijn moeder, en werd mededirecteur van de bekende uitgeverij Bosch en Keuning te Baarn.

Zoals hij scherp sociale misstanden zag, zo had hij ook, evenals zijn broer Willem, scherpe kritiek op de gearriveerdheid en de veruiterlijking van de Gereformeerde Kerken van de twintiger jaren. Hij ging, samen met zijn collega Bosch, in 1926 mee met de "Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband", maar vond ook daar geen rust. De geest van bijbelkritiek en barthianisme druiste in tegen zijn oprecht geloof. Hij koos tenslotte van harte voor de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken, waar hij rust vond.

In 1962 overleed Pieter Keuning, als literator volkomen vergeten, behalve op het Groninger Hogeland, waar het "Spiekster bouk" nog met graagte gelezen wordt en waar velen nog weten waar "Oldencate" ligt.

J. Werkman

In het januarinumnummer 1966 van hetzelfde blad 'Groningen' komt de heer Werkman nog even terug op hetgeen hij schreef over P. Keuning. In een N.B. schrijft hij het volgende: "Een familielid van Willem de Mérode, mevr. Van der Graaf-Keuning te Haamstede, attenderde mij op enkele onjuistheden in het eerste artikel van deze serie. ... Aan een artikel van Rudolf van Reest bij het overlijden van Pieter Keuning ontleende ik, dat deze later van harte de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerken koos en daar rust vond. Dat is onjuist. Hij voegde zich daar wel bij, maar was veel liever bij het Hersteld Verband gebleven, dat echter opgeheven werd. Ik ben mevr. Van der Graaf dankbaar voor haar correcties." Tot zover de heer Werkman. De lezers die het boek bij herhaling of voor het eerst gaan lezen, zullen ervaren, dat — naar het woord van Prediker — de woorden der wijzen als prikkels, of ingeslagen nagels zijn. In de literatuurgeschiedenissen zullen de lezers de naam P. Keuning tevergeefs zoeken.

Z.

A. L. Vreeken

CHRISTELIJK LEVEN

Het gaat niet om één snelle slag
Die wordt gewonnen of verloren
Wij moeten levenslang 't bekoren
Verwennen, dag aan dag.

Men kan niet boemelen en bidden:
O, Heer, maak alles wel!
Wees Gij gedurig in ons midden! —
Dat is de hel.

Want dan is Hij met Zijn verschrikken
En toorn, ons zéér nabij.
Maar — die gebroken tot Hem snikken,
Troost Hij.

Willem de Merode

R. B. Kuiper 1886-1966

Indertijd hebben we in dit blad melding gemaakt van het feit dat dr. Cornelius van Til van de Westminster Theologische Hogeschool te Philadelphia in Pensylvenia in de Ver. Staten van Amerika, zeventig jaar geworden is. Nu maken we melding van het overlijden van de man, wiens naam hier boven staat, die met Van Til samen de beste jaren van zijn leven en het grootste deel van zijn krachten heeft gegeven voor het werk van de opleiding tot de dienst des Woords in Philadelphia. Prof. Kuiper en prof. Van Til, en volledigheidshalve hoort de naam van dr. N. B. Stonehouse er bij, zijn mannen uit de Christelijke Geref. Kerk van Amerika geweest, die zich ingezet hebben voor de presbyteriaanse Theologische Hogeschool en voor de studie van gereformeerde theologie aan deze inrichting.

Dit is een bijzonder staal van echte gereformeerde oecumeniciteit. Zij waren alle drie mannen van onverdacht Nederlandse gereformeerde uit de kerken in Noord-Amerika, die haar ontstaan in dat werelddeel dankten aan de Afscheiding in Nederland. En zij gingen, toen hun hulp nodig was, zonder gewetensbezwaar arbeiden aan een inrichting welke stond en staat op de grondslag niet van de Nederlandse Drie Formulieren van enigheid, maar op de belijdenisschriften van Westminster in Engeland, die dateren uit de 17e eeuw. En zij hebben voor hun deel meegewerkt aan de belangrijke verbreiding van het evangelie naar gereformeerd belijden, niet alleen in Amerika maar veel verder naar het Verre Oosten. De kerken uit Korea en de geref. kerkjes in Japan waarmee sommigen onzer contacten onderhouden, hebben haar ontstaan te danken aan de arbeid van Amerikaanse zendelingen die o.a. gezeten hebben aan de voeten van deze drie mannen in Philadelphia.

Het is goed deze echte oecumeniciteit te waarderen en niet te zeggen: het is de vraag nog of de Westminster belijdenisschriften wel als gereformeerd zijn aan te merken! Deze belijde-

nisschriften verschillen van onze Nederlandse. Als onze Nederlandse volmaakt gereformeerd of liever volmaakt schriftuurlijk zijn dan is er weinig ruimte voor een oecumeniciteit, die de Westminster belijdenisschriften kan waarderen. Als men de belijdenisschriften ziet zoals gereformeerde mensen ze in de vorige eeuw zagen en zoals gereformeerde mensen ze ook in deze eeuw zagen en zien, dan heeft men geen moeite met deze erkenning van de Westminster formulieren als belijdenisschriften welke door gereformeerde kerken in een ander deel van de wereld, eeuwen lang zijn aanvaard als in overeenstemming met de Schrift en als bindend voor de leraren en hoogleraren voor wat betreft de stukken der leer die er in beleden worden.

Rien Bouke Kuiper is geboren in Nederland. Ik weet niet in welke plaats. In het jaar van de Doleantie. Toen hij vijf jaar was emigreerden zijn ouders naar de Ver. Staten en vestigden zij zich in de staat Michigan. Zij waren lid van een der gereformeerde kerken geweest in Nederland. In Michigan werden zij lid van de Chr. Geref. Kerk aldaar. De jonge Kuiper studeerde aan de universiteit van Chicago en behaalde daar de bevoegdheid om te staan naar het ambt van dienaar des Woords. Hij deed daar zijn kandidaatsexamen. Aan de universiteit van Indiana legde hij een doctoraal examen af. Intussen bezocht hij de Theol. Hogeschool van de Chr. Geref. kerk in Grand Rapids ook (Calvin Seminary). Daarna volgde hij colleges in Princeton bij de bekende en misschien moet ik zeggen beroemde B. Warfield en Ch. H. Hodge. Princeton behoorde in die tijd (de twintiger jaren van deze eeuw) tot de oudste en beroemde universiteiten van Noord-Amerika. Het was in het begin van deze eeuw voor wat de theologisch faculteit aangaat, rechtgelovig. Schriftkritiek werd er gewerd.

Toen in 1929 tengevolge van het conflict rondom prof. Machen de Westminster Theol.

Hogeschool in Philadelphia werd opgericht als een particuliere onderneming, geheel gedragen door vrijwillige bijdragen van particulieren, zoals het trouwens nog is, waren Van Til en Kuiper direct bij de staf der hoogleraren. Kuiper gaf er onderricht in de dogmatiek. Van Til in de apologetiek. Van Til is er nog, ook na zijn zeventigste jaar, werkzaam. Kuiper onderbrak zijn werk na één jaar. Hij werd namelijk benoemd tot president van het Calvin College in Grand Rapids. Zijn eigen kerk deed een beroep op hem en hij nam deze taak in Grand Rapids op zich. Van 1930 tot 1933 is hij daar werkzaam geweest. Daarna keerde hij, toen Philadelphia opnieuw een beroep op hem deed, terug en werd hij hoogleraar voor het onderwijs in praktische theologie. Wij zeggen de ambtelijke vakken.

Ongeveer twintig jaren heeft dr Kuiper in Westminster gediend. In 1952 ging hij met emeritaat. Na zijn emeritaat heeft hij nog weer in Grand Rapids als hoofd van de Theol. Hogeschool van de Chr. Geref. Kerk aldaar gediend. Nu is hij niet meer. Tachtig jaar oud, is hij overleden op 23 april van dit jaar.

De officiële „Mededelingen” van Westminster Theol. Seminary, zomer 1966, zijn geheel gewijd aan de nagedachtenis van deze oud-hoogleraar. De senaat der hoogleraren eert hem in 'n officiële herinneringsacte — een „in memoriam” — als een man, die een „zeer hoge bijdrage” heeft gegeven gedurende al de jaren van zijn dienst, „aan de opbouw en de versterking van de Hogeschool en aan het getuigenis dat de Hogeschool heeft mogen en kunnen geven van de volle Raad Gods”. „Zijn loopbaan aan de Hogeschool”, zo lezen we o.m. „evenals in andere activiteiten werd gekenmerkt door een onuitsprekelijke nimmer aflatende trouw aan de gereformeerde waarheid”. „Zijn onderwijs werd evenals zijn prediking gekenmerkt door helderheid van gedachten, krachtige voordracht en een hartstochtelijk appel op z'n hoorder.”

„Een generatie van studenten dankt onmetelijk veel aan het onderricht van hem dat hij zo bijzonder bekwaam verzorgde en zijn collega's in de kring der hoogleraren waarden hogelijk het profijt dat zij van zijn wijze raad en van zijn evenwichtige en zorgvuldige wetenschappelijke kennis mochten genieten.”

De voornaamste werken die van zijn hand verschenen zijn worden gememoreerd. Wij noemen: „Het verheerlijkte Lichaam van Christus”. Ondertitel: „een schriftuurlijke waardering van de éne heilige Kerk” (Eerdmans 1958). „Voor wie is Christus gestorven? (1959). De kwesties rondom deze vraag zijn op het moment nog in discussie in de Ver. Staten met name in de kringen van de Chr. Gereformeerden. Oudere werken van hem zijn: „Terwijl de Bruidgom vertoeft te komen.” (1919) en „Niet van de wereld” (1929). Ook met betrekking tot kerkelijke kwesties heeft hij zich publiek uitgelaten, bijvoorbeeld in zijn: „Wat is Gereformeerd?” (1926) en „Gereformeerd — het zijn of het niet zijn” (1959).

In de officiële „Mededelingen” van Westminster Theol. Seminary van de zomer 1966, wordt in verkorte vorm afgedrukt een artikel van de overledene uit „Christianity Today” van maart 1931, over de vraag: Wat is waarheid? De vraag van Pilatus. De schrijver gaat in dit artikel bijzonder helder in op deze vraag. En op het begrip „waarheid” in de Schrift, met name in de mond van de Here Jezus als Hij voor Pilatus getuigt van Zichzelf, dat Hij de koning der waarheid is, wiens koningschap tot inhoud heeft de Waarheid te getuigen in de wereld van de leugen.

Verderop komt de schrijver dan tot de waarheidsvraag in verband met de verschillende uitleggingen van de Heilige Schrift. Zij, die de bijbel als Gods Woord aanvaarden, verschillen dikwijls onderling in de uitlegging. En deze verschillende uitleggingen zijn op haar beurt verantwoordelijk voor het ontstaan van verschillende richtingen en kerken en secten. Daar zijn de rooms katholieken en de protestanten, de Calvinisten en Arminianen, de kinderdopers en zij die alleen volwassenen willen dopen. Daar zijn de mensen, die de mening voorstaan dat wij een duizendjarig vrede rijk verwachten, en zij die van mening zijn dat het z.g.n. duizendjarige rijk achter ons ligt, en ten derde de lieden, die helemaal niet van een duizendjarig rijk willen weten. Hoe kunnen wij uitmaken welke van deze verschillende uitleggingen de juiste is? Welke uitlegging kan zich beroemen de ware te zijn. Dat is het probleem dat dr Kuiper stelt.

Zijn antwoord luidt dat dit probleem niet zo verontrustend is „als men ons wil doen geloven”. Dikwijls kan men de opmerking horen, dat er een hopeloze verwarring bestaat met betrekking tot de uitleg van de bijbel. Dat is bepaaldelijk niet zo volgens Kuiper. Al die kerken die de bijbel zonder reserve vasthouden als het Woord van God, als de waarheid, hebben een confessie gemeen. De apostolische geloofsbelijdenis is een geconcentreerde confessie van de fundamente van het christelijke geloven, welke klaarblijkelijk in de bijbel worden gevonden. Dit is wel de norm voor een kerk die christelijk is. Een kerk of groep die leerstukken verwerpt als de drie-eenheid, de Godheid van de Here Jezus, zijn geboorte uit de maagd en zo voorts, die verliest het recht op de naam christelijk, meent hij.

Zonder dat wij dit ogenblik ons in deze probleemstelling verdiepen en de vraagstelling in een beoordeling betrekken, merken wij op, dat dr Kuiper grote waarde hechtte in dit verband aan de belofte, dat de Heilige Geest de kerk in de waarheid zal leiden. Hij vatte deze belofte op niet als een belofte die uitsluitend aan en ten behoeve van de apostelen gegeven is maar als een belofte die aan de kerk gegeven is. Tengevolge van deze belofte meende hij, is er een stroom van rechtgelovigheid (a line of truth and a stream of orthodoxy) door de hele kerkgeschiedenis op te merken. Deze loopt ondanks alle heresie door. Ze loopt door tot op mannen als James Orr uit Schotland, Hodge en B. Warfield in de Ver. Staten, Kuyper en H. Bavinck in de Nederlanden.

„Al deze mannen hebben de bijbel — ondanks alle onderlinge verschillen — **wezenlijk** op dezelfde wijze verstaan en uitgelegd. In **wezen** hebben zij alle leringen van de apostel Paulus bevestigd. Zo is ieder van deze mannen een apostel der waarheid.”

Hier eindigen wij dit artikel gewijd aan de herinnering van deze man. Zoon der Scheiding. Die de beginselen der Scheiding niet isoleerde van de „stroom der waarheid”. Die er niet aan heeft gedacht niet-wezenlijke verschillen in de uitlegging van de Heilige Schrift op te blazen tot fundamentele zaken waarmee de kerk zou staan of vallen en de belijdenis der waarheid wankel gesteld zou worden. Daarom noemden wij deze man, en daarin betrekken we zijn vroegere college Van Til ook, waarlijk oecumenisch gereformeerd.

J. Meester.

Varend op een tijdrivier
een leven lang op reis,
wij bidden U: ontmoet ons hier
op goddelijke wijs,
waar wij ons schip, te zwaar belast
met zorgen velerlei
aanlegden, met geschonden mast
een schip vol averij.

Ontmoet ons, waar wij hoopten dat
Gij zoudt aan d'oever staan,
ons wenkend in Uw veilge stad
uit onze nood vandaan.
Eén stonde slechts, een eeuwigheid
in Uw verstild domein!

Gij wilt niet Heer, Gij duldt het niet,
dat wij voor anker gaan.
De tijd voert naar een vaag verschieft
het schip van ons bestaan.
O Gij die op de golven liep
die redde door een woord
het angstig volk dat om U riep,
kom dan bij ons aan boord!

Ad den Besten

BOEKBESPREKING

Christusprediking in de wereld. Studiën op het terrein van de zendingswetenschap gewijd aan de nagedachtenis van Professor dr. Johan Herman Bavinck. Uitgave J. H. Kok N.V. te Kampen.

Het bovengenoemde boek „Christusprediking in de wereld” was oorspronkelijk bestemd om te

dienen als een bundel die uitgegeven zou worden ter gelegenheid van het 25-jarig ambtsjubileum van Prof. Bavinck. Voordat die dag er was, was Prof. Bavinck gestorven. Daarom is deze bundel nu uitgegeven ter nagedachtenis van Prof. Bavinck.

De volgende bijdragen staan erin. Van ds A. Pos is er een artikel over het leven en werk van Bavinck. Van Prof. van den Berg een bijdrage over de wetenschappelijke arbeid van Prof. Bavinck. Verder schreef R. Pierce Beaver: „Rufus Anderson's missionary principles”. Dr J. van den Berg: „Een open pad voor handel en christendom”. Dr H. Bergema: „Het „evangelie naar Barnabas””. „Rijnloos” heet het artikel van dr J. Blauw. Dr Harry R. Boer schrijft over „Law and grace in the younger Churches”. Dr J. J. Durand: „Kerkplanting en akkomodatie in lig van die nuwe Rooms-Katolieke theologie”. Dr E. Jansen Schoonhoven over „Corpus Christianum en zending”. Dr G. C. Oosthuizen: „The misunderstanding of the Holy Spirit in the independent movements in Africa”. Dr R. Soedarmo over de vraag „Waarom is er zo weinig inheems Christendom in Indonesië”. Dr J. Verkuy: „Enkele opmerkingen over het onderwijs in de theologische ethiek aan de theologische opleidingen in Azië en Afrika”.

Het boek wordt afgesloten met een nauwkeurige bibliografie van Professor Dr J. H. Bavinck, van de hand van A. Wessels, theol. cand.

De loutere opsomming van de titels van de bijdragen en van de namen van de schrijvers, kan al dienen als bewijs voor het belang van Bavinck's werk voor de zending. Met al zijn bescheidenheid en wellevendheid, wist Bavinck zijn leerlingen te activeren en te stimuleren. Het was een goed plan hem op deze wijze te huldrigen bij zijn 25-jarig ambtsjubileum als hoogleraar en het is een daad van christelijke pieteit om het boek nu uit te geven ter nagedachtenis.

Ds Pos geeft een levensbeschrijving en een karakterschets, waarin Prof. Bavinck inderdaad te herkennen is voor wie hem een beetje gekend hebben. Er wordt gesproken over zijn wellevendheid, die bij hem niet aangeleerd was, maar voortkwam uit een overwonnen zijn door het evangelie van Jezus Christus. Er wordt ook gesproken over zijn argeloosheid en zijn aarzelingen. Zijn psychologische instelling maakte hem het tegendeel van fanatiek, maar deed hem ook niet ontsnappen aan de gevaren daaraan verbonden. Er wordt terecht vermeld dat de twisten in de veertiger jaren in onze kerken hem diepe pijn hebben gedaan. Maar hij was daarin ook heel erg naïef.

Ik herinner me dat ik hem eens dringend gevraagd heb naar een synodezitting te gaan. Welke weet ik niet meer. Prof. Bavinck woonde toen nog in het huis van ds van Arkel in Utrecht. Ik meende dat zijn aanwezigheid daar van belang kon zijn, omdat hij de invloed had om uiterste maatregelen tegen Schilder te voorkomen. Hij ging niet. Maar, zo zei hij toen: ik moest niet zo bevreesd zijn. Want het was onmogelijk dat de HERE zou toestaan dat deze hele zaak op een kerkscheur of zelfs maar een blijvende schade zou kunnen uitlopen. Hij heeft ongelijk gekregen. Al mijn angsten, die ik tegenover hem heb uitgesproken, zijn uitgekomen.

Het was bijzonder aangenaam met hem te mogen omgaan. Het was soms ook bijzonder teleurstellend, juist vanwege zijn argeloosheid.

Bavinck's betekenis voor de opbloei van de gereformeerde zendingswetenschap is groot. Hij had een grote kennis van de wereldgodsdiensten. Hij was zeer overtuigd van de noodzaak van een zo degelijk mogelijke vooropleiding van de zendelingen. Hij heeft daarvoor dan ook veel gedaan.

Het is jammer dat de Vrijgemaakte kerken de winst op dit gebied van Bavinck's werk niet hebben meegenomen. Aan vooropleiding van zendelingen doen we maar weinig, laat staan aan een eigen opleiding. En wetenschappelijke zendingspublicaties komen maar heel spaarzaam voor onder ons. In het algemeen hebben we t.a.v. de zending de band aan het verleden te veel losgelaten.

Wat de afzonderlijke publicaties in dit boek betreft, is mij bijzonder opgevallen het artikel van Prof. van den Berg. Dat handelt over de grote zendeling David Livingstone. Livingstone ging naar Afrika om een open pad te maken voor handel en christendom. Zo formuleerde hij het zelf. Dat was bij Livingstone niet bedoeld als een soort westers imperialisme, maar hij zocht daarin de belangen van de inheemse bevolking. Het tragische is: wat Livingstone zo goed bedoelde, is vaak zo verkeerd uitgepakt. De handel werd maar al te veel uitbuiting.

Hij heeft ook de weg gebaad voor de onwaardige wedloop onder de westerse mogendheden om Afrika onder zich te verdelen. Hij was voor blanke vestigingen en juist de blanke vestigingen maken de zaak nu vaak zo moeilijk. Terwijl ik dit tik gonst de radio van Rhodesië.

Was Livingstone er naast? zeker niet, al was hij wel te optimistisch, met name over de boosheid van elk mensenhart, dat zich ook uit als men gaat handel drijven en de techniek gaat

ontwikkelen. Handel kan ook slavenhandel worden. En techniek kan ook dienstbaar zijn aan de demonie, zoals we in deze tijd wel bemerken. De tragiek van de ontwikkeling, die zich na het open leggen van Afrika door o.a. Livingstone, heeft voorgedaan is zó duidelijk, dat de vraag gesteld moet worden of het niet langzamerhand tijd wordt dat we gaan erkennen dat elke overheersing van het ene volk door het andere in strijd is met het evangelie van Jezus Christus. Ook als die overheersing gepaard gaat met de beste bedoelingen, ook als de koloniale politiek „ethisch” is. De kerk heeft er eeuwen over gedaan om tot het algemeen inzicht te komen dat slavernij geen goede zaak is. Nu is dat inzicht wél algemeen. De tijd kon ook wel eens komen dat het een algemeen inzicht is bij christenen dat geen enkel volk door een ander overheerst moet worden, zoals geen enkele mens door een ander overheerst dient te worden.

Dat het voor de zending ook geen voordeel geweest is als ze kon aanleunen tegen overheersers, maakt het artikel van dr Jansen Schoonhoven duidelijk. Hij schrijft over het corpus Christianum-ideaal. Onder Corpus Christianum verstaat men de verbinding van kerk, staat, maatschappij en cultuur, zoals deze na de overgang van Constantijn de Grote tot het Christendom in het Romeinse rijk gestalte kreeg. Maar al te veel is de mening ontstaan dat de overheid dan aan de onderdanen het evangelie kon opleggen. Met alle nare gevolgen van kettervolgving en onderdrukking.

De gedachte van een volkskerk of van een kerkstaat, is dan ook vanuit het evangelie niet te verdedigen. Het feit trouwens dat er juist bij alle heidense religies sprake is van een totalitaire eenheid tussen religie, cultuur en volk (of staat) moet ons wantrouwend maken. Hier in deze bedeling hebben de christenen te verkeren als vreemdelingen en bijwoners en de H. Schrift leert ons niet te verwachten dat zulks hier anders zal worden. Als bijwoners hebben we het goede te zoeken voor ons volk en land, maar daarbij niet te vergeten dat we vreemdelingen zijn.

Zonder aan de andere artikelen te kort te doen, wil ik graag ook nog vermelden de bijdrage van Dr Boer over wet en genade in de jonge kerken. Wat hij schrijft over de betekenis van Paulus in zijn strijd tegen het wetticisme zowel bij joden als bij de heidenen, is actueel en zal actueel blijven.

Het boek is, zoals we gewend zijn van Kok, bijzonder goed uitgegeven, met een prachtige foto van Bavinck voorin.

Amelink.

Zendingskalender van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Uitg. Kleefsman en van der Veen. Postbus 7, Sappemeer.

De afbeeldingen stellen voor: Waterdrinken uit een struisvogelei, een Sonjohut, Koraalvissen, Waterzak vullen uit de bron, Giraffen op Safari, een Ceremonieel huis in Noord Nieuw-Guinea.

Op zichzelf hebben ze met het zendingswerk niet te maken. Dat is trouwens moeilijk in afbeeldingen voor te stellen. Maar ze voeren de gedachten naar de volken, aan wie het Evangelie moet worden verkondigd.

De tekst aan de achterkant van de bladen zal worden verzorgd door de diverse zendende kerken en zal wel inlichten over het eigenlijke werk op het zendingsveld.

De verkoopprijs bedraagt f 1,50, waarvan f 0,35 voor de plaatselijke zendingskas. Aan ons meeleven met de zendingen ontbreekt veel denk ik. Wellicht kan deze kalender dienen om dit meeleven en meebidden te bevorderen. Daarom aanbevolen.

H. J. Jager.

Zonnehuis Kalender 1967.

De bladen van deze kalender geven prachtige bloemenfoto's, in zonnige kleuren uitgevoerd. Voorzover ik kan oordelen zijn het kunstproducten. Een lust voor de ogen. En tevens een herinnering aan het prachtige werk van de filantropische vereniging „Het Zonnehuis”.

Voor wie het niet mocht weten: Deze vereniging stelt zich ten doel het verplegen van langdurig zieken. Voor chronische patiënten zijn in ons land nog veel te weinig bedden beschikbaar. Het Zonnehuis spant zich mede in om in dit gebrek te voorzien. Thans zijn er vier verpleeghuizen van deze vereniging voor 580 patiënten, nam. te Beekbergen, Doorn, Vlaardingen en Zuidhorn. Men bouwt aan een nieuw Tehuis in Amstelveen en aan een Nieuw-Doorn. Als deze tehuizen klaar zijn kan men 1000 lijdens verzorgen en verplegen.

Na overschrijving van f 2,25 op postrekening 46661 van de Vereniging „Het Zonnehuis” te Utrecht, ontvangt men een pracht van bloemenafbeeldingen. En steunt men tevens dit noodzakelijke werk. Koopt en steunt.

H. J. Jager.

Dagboek voor het christelijk gezin 1967. Red. Ds W. Scheele. Uitgave van „Stichting Geref. Dagkalender”, Postbus 78, Arnhem.

In een mededeling van het Bestuur der Stichting lees ik, dat het in de loop der jaren „niet onbelangrijke bedragen heeft kunnen uitkeren voor kerkbouw en voor de Gereformeerde Kinderbescherming”. Maar het vervolg luidt: „De laatste jaren hebben wij geen uitkeringen kunnen doen... Wij hopen zeer dat onze lezers en lezeressen, die wij hartelijk danken voor de „klandizie”, dit jaar een poging zullen willen doen om de lezerskring te helpen uitbreiden, door bij anderen het lezen van de kalender aan te bevelen. Ook daarvoor zeggen wij U nu reeds hartelijk dank”. Bij dezen geven we deze hoop van het Bestuur door.

Men kan over het nut van een Dagboek verschillend denken. Hoe het met ons Bijbellezen staat zal wel niemand precies kunnen zeggen. Het heeft alle schijn, dat het er niet best mee staat. We hebben allen grote haast tegenwoordig. Hoeveel gezinnen nemen nog rustig de tijd om gemeenschappelijk te eten, te bidden en te Bijbellezen? En hoe gebeurt dit dan nog meestal? Even lezen! Gauw, want de een moet naar school en de ander naar z'n werk. En vaak zonder enige verklaring of bespreking. Hoeveel van het gelezene wordt verstaan? Hoeveel kan worden verstaan zonder verklaring? Wat blijft er van hangen? Welke invloed gaat er van uit? Ons Bijbellezen gebeurt vaak zo, dat er weinig van kan blijven hangen.

Een van de middelen, die hier hulp kunnen verschaffen is een Dagboek. Het geeft een zekere leidraad bij het lezen. Een hoofdstuk wordt gelezen of een deel er van. Een kerntekst wordt verklaard. In dit dagboekje wordt ook telkens een psalm aangewezen om te zingen. Dat lijkt me een goed ding. Door allerlei oorzaken wordt er denk ik in de gezinnen veel minder gezongen dan vroeger. Zeer tot onze schade denk ik. Laat er maar veel gezongen worden. Tot lof des HEREN en tot onze vertroosting.

Ik heb dit dagboek niet van begin tot eind doorgelezen. Maar bij het doorbladeren kwamen enkele gedachten bij mij op.

Zou het niet mogelijk zijn wat meer samenhang te brengen in de „stoffen” die worden behandeld? Ik krijg de indruk, dat er weinig overleg is geweest tussen de schrijvers, die elk een maand voor hun rekening namen. In een enkele maand wordt een heel bijbelboek doorgenomen. Dat lijkt me een goed ding. Maar in een andere maand zitten we nu eens in de Psalmen, dan in Leviticus en vervolgens in Hebreëen of Galaten. Een schrijver behandelt in zijn maand het gebed, terwijl een ander de Heid. Catechismus als z'n leidraad neemt. Het geheel is weinig samenhangend.

Voor enige tijd werd mij de vraag gesteld: Hoe moet het met onze Bijbellezing? Weet u een goede leidraad? Moeten we beginnen bij Genesis en achter elkaar doorlezen tot Openbaring? Moet dat zo bij de gemeenschappelijke lezing aan tafel en zo ook bij ons persoonlijke Schriftlezing?

Het komt mij voor, dat aan deze vraag wel eens bijzondere aandacht mag geschonken worden. En de vraag kwam bij mij op: Zou het niet gewenst zijn als de schrijvers van dit Dagboek voor het volgende jaar eens overlegden, hoe zij een weloverwogen leiding zouden kunnen geven bij de lezing van de Heilige Schrift?

Het is niet zo gemakkelijk om predikanten tot teamwork te krijgen als ik het wel heb. Ze vormen niet licht een ploeg of werkgroep. Hoe dat komt weet ik niet, doch het feit ligt er. Maar zou het niet kunnen? Waarom eigenlijk niet? Mogelijk zou het kunnen leiden tot een beter verstaan van de Schrift en een meer thuis raken in de Schriften, die wijs kunnen maken tot zaligheid.

Het spreekt vanzelf, dat ook dit dagboek kritisch moet worden gelezen. Men hoeft het met alle verklaringen niet eens te zijn. Ik las ergens, dat er geen onverhoorde gebeden zijn. Deze mening is wel wijd verbreid, maar ik kan het er nog steeds niet mee eens zijn. Paulus bad driemaal om wegneming van z'n doorn in het vlees. Werd die weggenomen? Werd dat gebed verhoord? Neen, Paulus mocht er niet verder om vragen. Gods genade moest hem genoeg zijn. Zo zal er wel meer in staan, waarover te spreken valt.

Ik wil nog een voorbeeld noemen. Er staat een meditatie in over Joh. 3 : 16: „Want alzo lief heeft God de wereld gehad...”. Bij „wereld” is volgens de schrijver te denken aan „de verbondswereld, de wereld van de Joden, toen het verbondsvolk”. En met vetgedrukte woorden wordt in de laatste zin gezegd: „De liefde, die God in Christus heeft geopenbaard, is verbondsliefde”.

Ik ben het met de schrijver niet eens. Ik ben het meer eens met de Kantt. die aantekent bij wereld: „Dat is, niet alleen de Joden, maar ook de heidenen in de ganse wereld verstrooid”. En

met Calvijn, die bij deze tekst o.a. schrijft, dat „Christus hierom zijn leven gegeven heeft, omdat de hemelse Vader niet hebben wil, dat het menselijke geslacht, dat Hij liefheeft, te gronde gaat”. Gods liefde gaat naar de verloren mensenwereld uit. Hij heeft geen lust in de ondergang van zondaren, maar daarin dat zij zich bekeren en leven. Christus is een verzoening voor onze zonden, maar we moeten niet vergeten dat er in I Joh. 2 : 2 volgt: „en niet alleen voor de onze, maar ook voor die der gehele wereld”.

Maar men behoeft het niet met alles eens te zijn om toch dit Dagboek van harte aan te bevelen. Het moge de Schrift niet verdringen, maar in de Schrift inleiden.

De prijs van de scheurkalender met schild bedraagt f 3,25, die van het dagboekje f 4,25.

H. J. Jager.

INGEZONDEN

HET EVANGELIE EEN KRACHT GODS TOT BEHOUD

Het leven van een Christen zal, als het goed is, worden gekenmerkt door het woord van de apostel Paulus uit Romeinen 1 : 16: „Want ik schaam mij het evangelie niet, want het is een kracht Gods tot behoud voor een ieder die gelooft, eerst voor de Jood maar ook voor de Griek”.

De Christen moet zich ook gegrepen weten door dat andere woord van Paulus in Romeinen 10 : 14: „Hoe zullen zij dan Hem aanroepen in wien zij niet geloofd hebben? Hoe geloven in Hem van wien zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonder prediker?”

In deze beide woorden ligt een opdracht voor ieder gelovige om het licht van het Evangelie te laten schijnen.

Daarvoor bestaat nu voor de leden van onze kerken een prachtige gelegenheid.

In de voorbije zomervakantie hebben meerdere jonge gereformeerden van deze gelegenheid gebruik gemaakt en voor de leden van onze kerken bestaat deze gelegenheid nog om de blijde boodschap te doen horen aan hen, die nog nimmer van Jezus als Zaligmaker hebben gehoord, of slechts op een zeer verbasterde manier.

Wij bedoelen hiermee de evangelisatiecampagnes die uitgaan van de Belgische Evangelische Zending onder leiding van ds. J. Graven-deel, Plasstraat 45 te Meise (bij Brussel). Evenals de afgelopen zomer is gebeurd, is het ook voor de komende zomermaanden weer de bedoeling onder leiding van ds. Graven-deel met een groep enthousiaste mensen te werken in een aantal Belgische plaatsen waar dan door bijbelverkoop, tractaatverspreiding, straatevangelisatie met zang en muziek, kindersamenkomsten en evangelieverkondiging in de verplaatsbare kapel, alsook in persoonlijke gesprekken aan de huizen gewezen wordt op Jezus Christus als de Zaligmaker der wereld.

Vele jongeren, ook vrijgemaakt gereformeerden, offerden hiervoor belangeloos één of meerdere weken van hun zomervakantie op.

U zult vragen: Hebben wij alle krachten niet nodig voor het eigen zendingswerk en is er eigenlijk wel een opdracht tot georganiseerde stelselmatige evangelisatie onder de van Christus vervreemden?

Ons antwoord kan kort zijn: Het ene doen en het andere niet nalaten. Eerst de Jood (het afgefallen bondsvolk) en ook de Griek (de heidenwereld) zegt Paulus.

Zoals U in een van onze bladen hebt kunnen lezen, wordt de nazorg van deze campagnes o.a. verzorgd door de christelijk gereformeerde kerken.

Wij kunnen U verzekeren, dat het evangelie op zuiver bijbelse wijze wordt gebracht.

Wellicht zult U zich afvragen of er geen gevaar bestaat voor verwatering, wanneer het werk niet is gebaseerd op Gods Woord en overeenkomstig de gereformeerde belijdenisgeschriften.

Wij zouden U willen antwoorden: „Zorgt U er maar voor dat vele goed in Schrift en belijdenis geoefende gereformeerde jongeren en ouderen meedoen; dan behoeft U zich hierover geen zorgen te maken.”

Tenslotte nog twee uitspraken van vermaarde Nederlandse theologen.

De eerste is van de bekende professor Van Oosterzee uit de vorige eeuw, die eens heeft gezegd: „Christen is mijn naam — gereformeerd mijn bijnaam”.

Waar is het zeker voor ieder gereformeerd kerklid, maar de bijnaam gereformeerd moet ons een reden tot dankbaarheid geven en legt ons ook verplichtingen op.

De tweede uitspraak is van wijlen professor dr. K. Schilder: „Het is een diepe weelde gereformeerd te zijn”.

Laat dus Uw medemensen in België van die rijke diepe weelde profiteren en steunt door woord en daad dit zo broodnodige evangelisatiewerk onder de van God en Zijn dienst vervreemden.

Wij zullen U gaarne volledig inlichten. Wendt U zich daartoe tot mej. C. A. Kraan, Onderdijkserijweg 275 te Zwijndrecht.

PERSSCHOUW

Woord en Werkelijkheid

Ds. J. J. Verleure van Lisse schrijft in het Geref. Kerkblad van Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg artikelen van geheel eigen allure. Dat is vooral in de laatste nummers van dat blad het geval. Onder het boven afgedrukte opschrift schreef hij in het nr. van 3 december namelijk het volgende:

Wie nauwkeurig acht geeft op alles wat in de huidige tijd de wereld der geesten bezig houdt en hoe de ontwikkeling der dingen zich in een ijtempo voltrekt, krijgt vaak de indruk, dat de dingen bezig zijn ons boven het hoofd te groeien. Vooral, wanneer men dan óók nog verstrikt blijft in een vraagstelling die allang niet meer aan de orde is, zoals b.v. ten aanzien van de Heilige Schrift. Want die vraagstelling van het begin van deze eeuw, of de bijbel het Woord van God is, is allang vervangen door die andere, nl. of Woord en werkelijkheid nog op elkaar passen. De vraag dus, wat dat is: het Woord van God. In het bekende Elseviers magazine van 26 nov. j.l. wordt in een artikel van Gerton van Wageningen en Michel van der Plas een schets gegeven van de „Wereld van overmorgen”, waarin zij beschrijven, hoe z.g. „futurologen” (mensen, die zich bezig houden met de wereld van morgen) zich die wereld denken over veertig à vijftig jaar. Niet eens zo'n ver verwijderd tijdperk dus. De wereld waarin onze kinderen straks verkeren. En dit artikel is niet een Jules Verne-achtige droom over dingen, die er wel eens zouden kunnen zijn, maar een inzicht, in wat wetenschappelijk en technisch dan mogelijk zal zijn.

Nu wil ik direct aannemen, dat de waan van de wetenschapsvervaarders voor die toekomst een beeld tekent, dat sterk overtrokken is. Dat men te weinig rekening houdt met alles, wat die ontwikkeling kan verstoren. Maar al doe je van al die voorspellingen 60 à 70% af, dan houdt men nog genoeg over, om te weten, dat deze veertig jaar een versnelling geven in ontwikkeling, die er vóór dien zelfs in enkele eeuwen niet geweest is.

Hier hebt U enkele verwachtingen op grond van exacte gegevens uitgesproken. Een algemeen en frequent interplanetair verkeer, een verlenging van de gemiddelde leeftijdsduur met vijftig jaar, het verdwijnen van kanker en andere ziekten als meest voorkomende doodsoorzaken, de mogelijkheid, om via elektronische weg de menselijke hersenen te vullen met een hoeveelheid geprogrammeerde instructie (leren per machine), het verdwijnen van de benzine-motor, de uitbreiding van de communicatiemiddelen in zulk een mate, dat men binnen seconden tijd op de hoogte is van wat aan de andere kant van de wereld gebeurt met de daarin besloten mogelijkheid van opsporing en informatie over alles en iedereen, zodat er in feite geen besloten privé-leven meer mogelijk is en zo maar door.

De technische ontwikkeling zal in zulk een mate al het andere overvleugelen, dat de z.g. alpha-wetenschappen in ontwikkeling zullen achterblijven bij de exacte, de z.g. bèta-wetenschappen, zodat de beschouwelijke levensvragen, zoals die bij de theologische en wijsgerige vragen opkomen, eerder via de computer zullen kunnen worden opgelost dan via de levensbeschouwing. Reeds onlangs toonde men voor de t.v. een machine, die op grond van tellingen van bepaalde woorden en begrippen, die men in de apostolische brieven vond, kon uitmaken, welke brieven metterdaad van Paulus waren en welke niet.

Nee, we moeten ons door dit alles niet van ons stuk laten brengen. Niet alle wetenschappelijke experimenten slagen en veel theorieën van vandaag worden over tien jaar alweer gekelderd. Er is ook een sterke waan van hoogmoed in dit alles en geen mens weet, welke machten dit alles kunnen verstoren.

Maar we doen er wél goed aan, ons in te denken, in wat voor een werkelijkheid wij en vooral onze kinderen komen te leven. Want als de situatie ontstaat, dat levensbeschouwelijke en religieuze vragen meer een technisch aspect krijgen dan dat zij een antwoord krijgen vanuit geloofsbeslissingen, dan wijzigt zich heel de

verhouding, dan veranderen alle waarden en ontstaat een werkelijkheid, die de mens in zijn existentie zó wijzigt, dat hij van elke traditie en van elke norm vervreemd en een robot wordt, die met elektronen de levensvragen oplost.

Ik weet wel, dat in dit alles een sterke neiging zich vertoont tot een afgodische verering van het menselijk kunnen, die de bijbel ons tekent als het kenmerk van de anti-christelijke samenleving, waarin de mens zich verliest in de totaliteit van de zonde.

Maar de krachten, waarvan de zondemens zich bedient, zijn genomen uit de schepping en al het geschapene is zinnig als gekomen uit de handen van God. Dat wil zeggen: de kerk en de gelovigen komen anti-thetisch te staan tegenover deze ontwikkeling, niet door zich uit die werkelijkheid terug te trekken, maar door in die werkelijkheid te staan met het Woord van God. Maar dan zullen wij, en straks onze kinderen, ook goed moeten weten, wat dat zeggen wil: Woord van God. Wat mij het meest benaauwt in onze situatie van vandaag, is dit: niet, dat we strijden over dogmatische vragen, over belijdenis en ethische normen, over het leven na de dood en over de kerk; déze strijd is er altijd geweest en zal er ook altijd zijn en wee de kerkgemeenschap, waar de stilte van het kerkhof heerst. Maar er is iets heel anders, dat mij opvalt, en wel dit: dat wij strijden over dingen op een manier, waarin wij ons verliezen in verouderde vraagstellingen en elkaar daarin dreigen te verketteren.

Nee, het Woord van God verandert niet; dat is buiten alle twijfel verheven. Maar wat heeft het voor zin de huidige generatie te vermoeden met problemen, die gevolg zijn van een theologische vraagstelling uit de vorige eeuw, terwijl wij leven in een werkelijkheid, die bezig is andere vragen op andere wijze op te lossen? Mag ik één voorbeeld noemen, om duidelijk te maken, wat ik bedoel? Ik aanvaard geheel en onvoorwaardelijk de inhoud van Zondag 22 als schriftuurlijke belijdenis van het blijde weten der gelovigen, dat zij direct na hun sterven de heerlijkheid in Christus mogen ontvangen.

Maar ik vraag mij in gemoede af, wat het toch voor zin heeft, in pers en kerkelijke uitspraken te twisten over de vraag of dit leven in Christus een bewust of een onbewust leven is, waarbij men er dan van uitgaat, dat een bewust leven grotere heerlijkheid is dan het onbewuste. Want juist dit onderscheid tussen bewust en onbewust leven komt voort uit een typische Kuiperiaanse onderscheiding tussen „zijn” en „bewustzijn”, waarbij het laatste intenser en waardevoller zou zijn dan het eerste. Zo sprak hij over de wedergeboorte als Gods werk in het „zijn”, dat aan alle waarneming onttrokken was, maar dat zijn werkelijke heerlijkheid pas ontplooid, wanneer dit „zijns” leven in Christus bewust werd in geloof en bekering, waarin het heil dan genoten werd.

En dat wij dan onderscheidingen gebruiken, die zuiver intellectueel uitgedacht zijn en gehanteerd worden, is een feit dat ons helemaal ontgaat.

Zó is m.i. die „denk”ziel, die bewuster leeft dan al het andere een produkt van idealistisch denken, niet van bijbels geloof. Ik geloof, dat ook Telder dit niet gezien heeft in zijn kritiek op Zondag 22, waar hij de daar genoemde ziel teveel gelezen heeft als dat „bewuste” deel van de mens. Terwijl de bijbel juist zo schoon spreekt van de gehele mens, die in Christus geborgen is en ook de catechismus hier de bijbel wil naspreken.

Daarom is het zo jammer, dat wij elkaar achterna zitten met de leer van Telder, en elkaar beoordelen in het schema van de vraag: voor of tegen Telder, terwijl die een verouderde probleemstelling is, zodat we over de eigenlijke vragen van leven en dood en van het leven na de dood niet toekomen.

Laat niemand denken, dat ik hiermede dit gehele probleem opgelost acht. Ik gebruikte dit alleen als illustratie, hoe gemakkelijk we ons vastbijten in bepaalde vragen zonder de juiste vraagstelling te zoeken en zó de vragen te benaderen. Legde K.S. niet altijd sterk de nadruk op het feit, dat veel vragen geen problemen waren, als de probleemstelling juist was?

Er groeit in de wereld van vandaag een werkelijkheid, die zó ingrijpend het levensbeeld wijzigt, dat ook de kerk en de gelovigen gedwongen zullen worden zich te bezinnen op de plaats van het Woord van God in die werkelijkheid. De zucht van de huidige theologie, om het Woord van God te vernevelen tot een legendarisch geheel, waarin een kerugma, een boodschap als kern, als pit zit opgeborgen, zal ons dwingen, opnieuw de vraag van het Woord van God te stellen, juist als het actuele spreken van God, dat — opkomend uit de openbaring in Jezus Christus en vastgelegd in de Heilige Schrift als het geschreven Woord van God — een ander, een nieuw leven werkt; een leven uit de heerlijkheid van de opgestane Christus; een leven, dat — geboren uit de werkelijkheid van de Geest der genade — anti-thetisch de werkelijkheid van het leven van de zondemens

afwijst, maar ook herscheppend, wederbarend op die werkelijkheid inwerkt wetend, dat God Zich in Christus met dié wereld verzoende.

Ik hoop zeer dat deze wijze woorden van ds Verleure ernstig overwogen zullen worden.

De kerk heeft al enorm veel verwoestingen aangericht door „godelijke waarheden” te verkondigen over zaken ten aanzien waarvan ze het Woord Gods nog niet goed had verstaan. 1944 is daarvan een bewijs dat vóór alles ons voorzichtig moet maken!

En het staat als een paal boven water dat we nog bij lange na niet toe zijn aan het verstaan van wat de Schrift over de mens, zijn leven en dood zegt zo dat we daarover een leeruitspraak zouden kunnen geven. Gesteld dat dit nodig of gewenst ware.

C. V.

Practisch Christendom

Daarvan geeft „de wereld in” het orgaan van het Ned. Bijbelgenootschap een paar prachtige voorbeelden.

Hier zijn ze:

Op een dag liep mevrouw Dagadu met haar man door het centrum van de Ghanese hoofdstad Accra. Ds. Dagadu stelde voor naar de grote bazaar (een overdekte markt) te gaan, want hij wilde een paar gemeenteleden bezoeken. Zij gingen de markt binnen en ontdekten, dat de vrouwen zaten te „niksen”. Zij zagen er heel moe uit, de hitte was drukkend en klanten waren er vrijwel niet.

Ds. Dagadu maakte een praatje en hoorde, dat het elke dag zo was: op het heest van de dag was er bijna nooit een klant, en dan zaten zij maar te zitten. „Maar als jullie jezelf niet bezig houdt, zal de duivel werk voor jullie vinden,” zei hij. „Hebben jullie dan niets te lezen?” Neen, dat hadden ze niet, hun enige boek was de bijbel en die was veel te zwaar om mee te nemen; bovendien zou die in de kraampjes maar lelijk worden. Op datzelfde ogenblik wist mevrouw Dagadu, wat haar taak was. De vertaling van het evangelie van Markus in het Ghanees was net van de pers gekomen; dat was goede lectuur. Mevrouw Dagadu ging de volgende dag terug en tot haar verbazing was de belangstelling voor dat kleine boekje enorm: vrouwen, die konden lezen, kochten het, maar minstens evenveel vrouwen, die niet konden lezen.

Als dat bij deze vrouwen zo was, zou het bij andere groepen wel niet anders wezen, dacht zij nuchter. Zij had gelijk: overal vond zij belangstelling voor de uitgaven van het Bijbelgenootschap, die zij kon aanbieden. Ze werd hoe langer hoe stoutmoediger: op een dag stapte ze een ministerie binnen met uitgaven, die ze speciaal geschikt achtte voor de meer ontwikkelden, die daar werkten. Ook daar bleek zij heel welkom.

Mevrouw Dagadu vertelt dit alles in een nummer van het „Bulletin” van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen, dat helemaal is gewijd aan het werk, dat vrouwen voor de bijbelgenootschappen doen en kunnen doen. Dit werk is rijk geschakeerd: een Engels dametje verdiende in 33 jaar tijd zo'n driehonderdduizend gulden voor het Bijbelgenootschap door heel in haar eentje een postzegelhandeltje te organiseren in een hoekje van het Bijbelhuis in Londen. Dat hield ze vol tot ze 88 jaar was, zelfs toen iedereen beweerde, dat de tocht naar het hartje van Londen veel te gevaarlijk was voor haar, die slecht van gezicht en slecht van gehoor was geworden.

Een jonge vrouw in Afrika heeft een levens-taak gevonden in het in brailleschrift overzetten van vertalingen van bijbelgedeelten in inheemse talen. En nu komt ze telkens blinden tegen, die omringd zijn door groepjes mensen, luisterend naar het voorlezen van de bijbel door blinden. In heel veel van de dorpen daar is nog geen elektriciteit en dus was men vroeger tot niets doen gedwongen, zodra het donker was. Maar de blinden hebben geen licht nodig om uit de bijbel voor te kunnen lezen en daardoor geven zij avonden van hele dorpen inhoud.

Er is zoveel te doen.

En er kan zoveel gedaan worden — als men maar een hart heeft dat van liefde brandt voor Christus.

C. V.

Bijbelverspreiding

In „Avontuur met het Woord” werden de volgende cijfers gegeven over de bijbelverspreiding:

Al bijna 2000 jaar lang is de bijbel de grote „bestseller”. Als er in Nederland 100.000 exemplaren van een boek verkocht zijn, is dat nieuws waard om in de kranten te worden vermeld.

Maar alleen het Nederlandsch Bijbelgenootschap verkoopt per jaar in ons land tussen de 200.000 en 300.000 bijbels en bijbelgedeelten, jaar-in, jaar-uit.

Over de gehele wereld heeft het door de bijbelgenootschappen jaarlijks verspreide aantal de 50 miljoen reeds overschreden.

En daarmee is de behoefte nog maar voor een klein deel gedekt.

De gezamenlijke bijbelgenootschappen hebben er de middelen niet voor; hadden zij die wel, dan zouden zij er jaarlijks gemakkelijk 100 miljoen kwijt kunnen . . .

In 1962 kwam er toestemming om 300.000 bijbels, 300.000 nieuwe testamenten en bijna een miljoen bijbelgedeelten in Indonesië in te voeren. En toch was met deze zending de behoefte op geen stukken na gedekt.

Het bewijs? De bijbel is één van de meest gevraagde artikelen op de zwarte markt: men betaalt er graag vijf, zes maal de officiële prijs voor, als men maar iemand kan vinden die zijn exemplaar wil verkopen . . . De vraag naar de bijbel gaat in Latijns-Amerika en Afrika met zulke sprongen omhoog, dat het de bijbelgenootschappen, de zending en de missie benauwd om het hart wordt: ze moeten veel te vaak neen verkopen"

De bijbelverspreiding geschiedt inderdaad op enorme schaal maar ze voldoet op geen stukken na aan de behoefte.

Maar de verspreiding van de werken van Marx en Lenin geschiedt op nog veel groter schaal.

Laten we het niet vergeten: er zijn weinig „financiële” offers ten behoeve van de komst van Gods Koninkrijk welke vruchtbaarder zijn dan die welke we aan de bijbelgenootschappen brengen.

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Nagele N.O.P. (bij accl.): Ds. S. Braaksma te Souburg-Vlissingen; te Nijega-Opeinde (bij accl.): Ds. J. Poutsma te Kornhorn en Marum.

Bedankt: voor Avereest-Dedemsvaart: Ds. J. Geertsema te Kantens.

Ds. J. van Bruggen. Zondagmiddag 11 december j.l. hield Ds. J. van Bruggen zijn afscheidspraak in de gemeente te Daarlerveen, in verband met het hem verleende emeritaat wegens zijn benoeming tot hoogleraar in de Nieuwtestamentische vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Als tekst voor zijn predikatie had hij gekozen: Openbaring 4 : 9-11.

Na afloop van de dienst werd het woord gevoerd door br. H. Bakker als 2e praeses van de kerkeraad, door ds. J. ten Hove namens de deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool, door burgemeester mr. F. R. Crommelin namens het bestuur der gemeente Hellen-doorn en door ds. J. Verhoeff namens de classis Hardenberg. In zijn dankwoord voor deze toespraken memoreerde ds. v. Bruggen ook de aanwezigheid van prof. dr. H. J. Jager namens de senaat van hoogleraren te Kampen, en van mevr. Holwerda te Kampen. Tot slot zij nog vermeld dat van de meeste classiskerken afgevaardigden aanwezig waren. Daar ds. v. Bruggen voorlopig nog woont in Daarlerveen, zal de gemeente pas op een later tijdstip in een gemeentevergadering persoonlijk afscheid nemen van haar predikant, die dan haar emeritus-predikant is geworden.

Ds. F. Mul. In een feestelijke vergadering vierde de gemeente van Hoogkerk op vrijdag 16 december j.l. het 25-jarig ambtsjubileum van Ds. F. Mul. Ds. Mul werd op 12 oktober 1915 geboren, en diende de kerken te IJsselmuiden-Grafhorst (1941-1944), Haarlemmermeer O.Z. (1944-1947) en vanaf 1947 de gemeente te Hoogkerk.

Kerkdiensten 't Harde. Vooral voor de militairen wordt medegedeeld dat de diensten vanaf zondag 18 december in het verenigingsgebouw „Boshuis” aan de Munnikenweg gehouden worden om 9 uur (in plaats van 9.30 uur) en des middags om 2.30 uur.

Classis Gouda-Leiden-Woerden. De classis Gouda-Leiden-Woerden heeft met 15 tegen 2 stemmen en één onthouding besloten zich te conformeren aan de uitspraak van de Particuliere Synode van Zuid-Holland, dat deze classis, „met wegneming van het besluit van 20 januari 1966, zich alsnog dient te vergewissen, of de broeders te Katwijk zich aan de oordelen van de Generale Synode van Rotter-

dam-Delfshaven 1964-1965, waarin de schuld-delging aan het adres van beide partijen duidelijk is geformuleerd, metterdaad hebben geconformeerd en of zij door die conformatie en de in die conformatie besloten schuldbelijdenis hun gedrag en handelwijze ook daadwerkelijk laten bepalen.”

De classis zal de weg bewandelen, die haar door de P.S. voor de verdere behandeling van de zaak-Katwijk gewezen wordt. In verband hiermee besloot de classis geen kredentiebrieven uit Katwijk te aanvaarden vóór bovenvermelde uitspraak van de Particuliere Synode is uitgevoerd.

In het nu teruggenomen besluit van 20 januari 1966 aanvaardde de classis de credentiebrieven van de brs. G. Feenstra c.s. op grond van hun conformatie aan de besluiten van de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven, nadat eerder op dezelfde grond de credentiebrieven van de brs. ds. C. J. Breen c.s. waren aanvaard. Deze aanvaarding geschiedde onder het beding, dat de beide kerkeraadsliden zo mogelijk op de eerstvolgende, doch uiterlijk op de daarna volgende classis zich gezamenlijk zouden presenteren met één afvaardiging. Dit is echter niet geschied.

SYNODEN WORDEN TE DUUR

Geschrokken van de hoge omslag over de kerken als gevolg van de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven, die meer dan een halve ton gekost moet hebben, besloot de kerkeraad van Wormer aan de roepende kerk van de aanstaande Generale Synode te berichten dat z.i. de langdurige Generale Synodes de kerken financieel te zwaar gaan belasten en dat de kerk van Wormer zich de vrijheid voorbehoudt in de kosten van de komende synode niet bij te dragen of slechts voor een deel van de omslag, dit laatste ter beoordeling van de kerkeraad en rekening houdend met de financiële mogelijkheden van de kerk van Wormer.

ADRESSEN

's-Hertogenbosch — boekhouder: G. Dorenbos, Kardinaal de Jongsingel 51, 's-Hertogenbosch.

GEBED

Genadig God, die in mijn boezem leest!
Ik vlied tot U, en wil, maar kan niet smeken.
Aanschouw mijn nood, mijn neêrgezonden geest,
En zie mijn oog van stille tranen leken!

Ik smEEK om niets, hoe kwijnend, hoe bedroefd.
Gij ziet me een prooi van mijn bedwelmden zinnen.
Gij weet alleen hetgeen Uw kind behoeft,
En mint het meer, dan 't ooit zichzelf kan minnen.

Geef, Vader, geef aan Uw onwetend kroost,
Hetgeen het zelf niet durft, niet weet te vragen.
Ik buig mij neer; ik smEEK noch kruis, noch troost.
Gij, doe naar Uw ontfermend welbehagen!

Ja, wond of heel; verhef, of druk ter neêr;
'k Aanbid Uw wil, hoe duister in mijn ogen;
Ik offer me op, en zwijg, en wens niet meer;
'k Berust in U, zie daar mijn enigst pogen!

Ik zie op U met kinderlijk ontzag;
Met Christen hoop, noch lauw noch ongeduldig,
Ach leer Gij mij, hetgeen ik bidden mag!
Bid zelf in mij; zo is mijn beë onschuldig.

Bilderdijk

Redactieleden:
Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:
H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:
adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:
Drukkerij Steenbergen,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs
f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

De HERE vertrouwde ons een zoon toe.
We noemen hem

ALBERT-JAN

L. C. E. STRUIK
H. K. STRUIK-KEIZER
SISKE

Maassluit, 7 december 1966
Memlinckstraat 37

STICHTING GEREFORMEERDE KINDERBESCHERMING

In de loop van 1967 zal D.V. het eigen kindertehuis te Ede in gebruik worden genomen.
De leiding van dit tehuis zal worden toevertrouwd aan

EEN ECHTPAAR
(met of zonder kinderen)

De gezamenlijke functie omvat:
-De opvoeding en verzorging van de opgenomen kinderen;
het leiding geven aan en het samenwerken met het overige personeel;
het voeren van de huishouding.

Tot aanbeveling strekken: inrichtingservaring, een kinderbeschermingsdiploma, een opleiding of werkkring op pedagogisch gebied.

Ook zij, die menen op grond van ervaring en persoonlijke kwaliteiten in aanmerking te komen voor deze vakature, worden uitgenodigd te solliciteren.

Salariëring volgens rapport Haeck; is afhankelijk van opleiding, leeftijd en ervaring.

Een nieuwe woning — met o.a. drie 2-persoons-slaapkamers — is beschikbaar.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen vóór 1 februari 1967 te richten aan het bestuur van de Stichting: Beatrixlaan 37 te Ede.

Drukkerij Steenbergen
ZEIST - TELEFOON 03404-12452

★

Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukkerij